

0.1 Sluneční hodiny versus ochrana památek Jan Trebichavský

Podle encyklopedické definice je *kulturní památka* „významným dokladem duchovního a hmotného života lidí, nebo nositelem vztahu k důležitým jevům, událostem a osobnostem dějin a kultury, na jehož zachování je proto veřejný zájem.“

Sluneční hodiny nejsou zpravidla předmětem zájmu památkové ochrany, a to dokonce ani v případě velmi cenných historických a výtvarně zdařilých „exemplářů“. Svědčí o tom i velmi sporadické citace výskytu slunečních hodin v příslušné odborné literatuře, jako jsou např. *Umělecké památky Čech* (Academia, 1978 – 82), *Umělecké památky Moravy a Slezska* (Academia, 1994 a 1999) a *Atlas památek — Česká republika* (Baset, 2002). Do jisté míry lze tento přehlíživý postoj pochopit v souvislosti s rozpaky odborníků při posuzování slunečních hodin jako památkové entity. Jde vlastně o uměleckou památku (posuzujeme-li malířskou nebo sochařskou výzdobu), nebo o technickou památku (přihlížíme-li k hlavnímu účelu, tj. způsobu měření času a k dalším astronomickým informacím, jež lze pomocí hodin získat), nebo dokonce o amatérskou lidovou tvorbu (zejména u novodobých hodin na soukromých objektech)?

Odpověď na tuto otázku není snadná a vyžadovala by fundovaný rozbor a spolupráci odborníků z příslušných oborů. Výsledek jejich práce by měl pak projít odpovídající procedurou v Parlamentu ČR a v případě schválení se stát součástí novely zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. Současně by bylo žádoucí apelovat na autory publikací o památkách, aby obrátili svou pozornost ke slunečním hodinám, zprvu alespoň k výtvarně zajímavým, historicky cenným a umístěným na sakrálních objektech, hradech, tvrzích a zámcích. V další fázi by bylo užitečné přesvědčit tyto autory, aby se nevyhýbali ani novějším hodinám, zejména na veřejně přístupných budovách a prostranstvích, a věnovali jim alespoň stručnou zmínku.

Památková ochrana slunečních hodin je nezbytná už proto, že řada z nich již zanikla v důsledku ničivých válek, které se odehrály na našem území, dále rušení klášterů za Josefa II., komunistického režimu v letech 1948 až 1989 a v poslední době tlaku na komerční využití řady objektů. Pravděpodobně řada slunečních hodin zmizela při nedávných povodních, požárech, vandalstvím, nebo bezohledností vlastníků objektů. Mnoho hodin zaniká působením klimatických vlivů i nedostatkem finančních prostředků na jejich opravu. Je proto žádoucí stanovit, za jakých podmínek je možné, nebo nezbytné, zařadit sluneční hodiny do kategorie kulturních památek a jako takové je evidovat a rozhodovat o způsobu a prioritách renovace. Inspirací a zdrojem informací pro tuto práci může být i náš katalog a databáze obrázků slunečních hodin. Poučená odborná i široká veřejnost se může stát nejlepším přirozeným ochráncem dochovaného bohatství kulturních hodnot a přispět k jeho trvalému zachování.

Příkladem vzorného přístupu ke kulturnímu dědictví v oblasti slunečních hodin nám může být Německo a Rakousko. Obě země mají jejich výskyt a stav důkladně zdokumentován a osobní návštěvou na místě se můžeme přesvědčit o pečlivé údržbě a průběžné renovaci. Ve srovnání s těmito zeměmi je stav slunečních hodin v České republice až na výjimky tristní, i když musíme uznat, že oproti situaci před rokem 1990 se jejich stav mírně zlepšil. Lze si proto jen přát, aby se změnil přístup ke slunečním hodinám nejen ze strany vlastníků objektů, ale i státní správy, památkové ochrany a dalších příslušných institucí, podporovaný příslušnou legislativou.